

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش نشست علمی
(بزویشکده حقوق عمومی و بین الملل)
(گروه حقوق بین الملل و حقوق بشر)

حقوق اتباع غیرمحل و افراد بدون تابعیت
نزد محاکم داخلی

۹۹۴۰۱۰۴

مطالب بیان شده در گزارش ها و انتشارات پژوهشگاه و مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه، نتیجه تحقیقات پژوهشگران و بیان کننده دیدگاه های مؤلفان آنهاست و لزوماً موضع رسمی قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران یا نظرات پژوهشگاه نیست، مگر آن که به آن تصریح شده باشد.

سرشناسه	اقبال، کیوان، ۱۳۵۲
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق اتباع غیرمجاز و افراد بدون تابعیت نزد محاکم داخلی/ تهیه و تنظیم کیوان اقبال؛ ناظر علمی توکل حبیبزاده
شخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه قوه قضاییه، ۱۳۹۹.
صفحات اهری	: ۳۰ ص. ۲۸۴۱ اس م
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۷۲۱۶-۷
نوع فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: بالای عنوان: گزارش نشست علمی (پژوهشکده حقوق عمومی و بین الملل) (گروه حقوق بین الملل و حقوق بشر).
عنوان دیگر	: گزارش نشست علمی (پژوهشکده حقوق عمومی و بین الملل) (گروه حقوق بین الملل و حقوق بشر).
موضوع	: افراد بدون تابعیت ایران
موضوع	:
موضوع	: بی تابعیت ایران
موضوع	:
موضوع	: دادگاه های ایران
موضوع	:
موضوع	: حقوق مدنی ایران
موضوع	:
شناسه افزوده	: حبیبزاده، توکل، ۱۳۴۵
شناسه افزوده	: پژوهشگاه قوه قضاییه
رده بندی کنگره	: ۷۵۱۸KMH:
رده بندی دیویی	: ۶۰۹۵۵/۳۲۲:
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۱۷۲۲۵:

وب سایت: www.ijri.ir کدپستی: ۱۹۸۳۸۴۶۵۱۴ تلفن: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۶۱

نشانی: بزرگراه چمران، بزرگراه یادگار امام (ع)، بعد از خروجی اوین درکه، پژوهشگاه قوه قضاییه

پژوهشگاه قوه قضاییه

عنوان: حقوق اتباع غیرمجاز و افراد بدون تابعیت نزد محاکم داخلی

تهیه و تنظیم: کیوان اقبال

ناظر علمی: دکتر توکل حبیبزاده

ناشر: پژوهشگاه قوه قضاییه

تیراژ و نوبت چاپ: چاپ اول - ۱۰۰ نسخه - ۱۳۹۹

فهرست مطالب

۵	چکیده
۷	مقدمه
	۱. حقوق اتباع بیگانه غیرمجاز و افراد بدون تابعیت در دعاوی کیفری
۱۱	نزد محاکم داخلی
	۲. حقوق اتباع بیگانه غیرمجاز و افراد بدون تابعیت در دعاوی مدنی
۱۲	نزد محاکم داخلی
	۱-۲. دیدگاه مبتنی بر عدم امکان مراجعه اتباع بیگانه غیرمجاز به
۱۳	دادگاه‌های ایران
	۲-۲. دیدگاه مبتنی بر جایز بودن مراجعه اتباع بیگانه غیرمجاز به
۱۵	دادگاه‌های ایران
۲۳	نتیجه‌گیری

حقوق مقرر برای اتباع بیگانه نزد دولت محل اقامت ایشان از جمله مسائل بین‌المللی مطرح شده در ارتباط با حقوق اشخاص است که امروزه در پرتو تحولات حقوق بین‌الملل بشر اهمیتی دو چندان یافته است. به عبارت بهتر، در حالی که در گذشته اساساً هیچ‌گونه حقی برای اتباع بیگانه در مسیر شناسایی حقوق ایشان از جانب دیگر دولت‌ها در نظر گرفته نمی‌شد، امروزه تردیدی در ضرورت شناسایی حداقلی از حقوق برای افراد بیگانه توسط دولت‌های محل اقامت بر جای نمانده است. نکته مهم آن که به موازات شناسایی حق اتباع بیگانه به برخورداری از طیف نسبتاً گسترده‌ای از حقوق نزد دولت‌های غیر متبوع ایشان، با گسترش فزاینده روند مهاجرت‌های فرامرزی و افزایش موج آوارگی برون‌مرزی بر اثر بحران‌های داخلی و منطقه‌ای و به تبع آن، افزایش شمار اتباع بیگانه غیرمجاز و افراد بدون تابعیت در جوامع مختلف، جایگاه وضعیت حقوق این گروه‌ها در قلمرو دولت‌های میزبان نیز مورد توجه قرار گرفته است. در واقع، با عنایت به وضعیت خاص گروه‌های مورد اشاره، امکان نقض حقوق ایشان توسط دولت‌های محل سکونتشان همواره جدی بوده و بر این مبنا، بحث امکان مراجعه اتباع بیگانه غیرمجاز و افراد بدون تابعیت به دادگاه‌های داخلی دولت محل سکونت خود، به عنوان یکی از اصلی‌ترین مراجع تظلم‌خواهی در برابر نقض حقوق بشر، به منظور دادخواهی از نقض حقوق خویش، از مباحث مهم مرتبط با وضعیت حقوقی گروه‌های زیربربر شمار می‌آید.

در بحث از مسئله امکان مراجعه اتباع بیگانه غیرمجاز و افراد بدون تابعیت به دادگاه‌های کشور میزبان، باید تفاوت وضعیت در امور کیفری و امور مدنی را مورد توجه قرار داد. در حالی که در امور کیفری بی‌تردید محاکم بر مبنای اصل سرزمینی بودن جرایم و مجازات‌ها از صلاحیت رسیدگی برخوردارند، در موضوعات مدنی مسئله امکان مراجعه اتباع بیگانه غیرمجاز به دادگاه دارای پیچیدگی‌های بیشتری است؛ به گونه‌ای که برخی صاحب‌نظران با استناد به حضور غیرقانونی اتباع غیرمجاز در کشور محل اقامت و با اعلام عدم وجود هر گونه رابطه حقوقی میان دولت میزبان و فرد بیگانه غیرمجاز، اساساً وی را فاقد هرگونه حق مراجعه به

محاكم داخلی دولت مزبور دانسته و برخی دیگر از صاحب‌نظران با استناد به برخی مقررات داخلی ایران همچون اصل ۳۴ قانون اساسی، همچنین مفاد برخی اسناد بین‌المللی حقوق بشر همچون مواد ۸ و ۱۰ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۱۴ میثاق حقوق مدنی و سیاسی، فرد را صرف‌نظر از هر گونه تابعیت یا قانونی یا غیرقانونی بودن وضعیت حضور وی در قلمرو یک دولت، دارای حق دادخواهی در دادگاه‌های داخلی آن دولت می‌دانند.

با وجود این و با عنایت به مقررات داخلی و مفاد کنوانسیون‌های بین‌المللی، متسقی‌تر آن است که زمینه امکان مراجعه اتباع بیگانه غیرمجاز به محاکم داخلی ما در حوزه مدنی فراهم گردد؛ و به منظور پرهیز از قانونگذاری جدید، اختیار رسیدگی به دعوی، سرورچه از سوی این گونه افراد، به صورت موردی، را به قاضی دادگاه و تفسیر وی از این مبانی داخلی و مقررات بین‌المللی واگذار نمود.